8. marts 2011

Redegørelse om arbejde med vindmølleproduktion og anvendelse af styren på LM Wind Power i perioden 2000-2010

Arbejdstilsynet

Arbejdsskadestyrelsen

Indhold

1. **Baggrund for redegørelsen**

2. **Afgrænsning af redegørelsen**

3. **Sammenfatning og konklusion**

4. **LM Wind Power**

5. **Mulige farer for sundhed forbundet med polyesterstøbning**
   - **5.1. Indledning**
   - **5.2. Styren**
   - **5.3. Butanonperoxid**
   - **5.4. Acetone**
   - **5.5. Glasfiber**
   - **5.6. Støv**

6. **Arbejdsmiljølovgivningen**

7. **Reaktions- og tilsynsformer**
   - **7.1. Arbejdstilsynets reaktionsformer**
   - **7.2. Arbejdstilsynets tilsynsformer**
   - **7.3. Smiley ordningen**

8. **Arbejdstilsynets tilsyn med det kemiske arbejdsmiljø på LM Wind Power**
   - **8.1. Lysbjergvej 8, 6500 Vojens**
   - **8.2. Danmarksgade 20, 6500 Vojens**
   - **8.3. Aage Skouboes Vej 2, 6640 Lunderskov**
   - **8.4. Vingen 1, 6640 Lunderskov**
   - **8.5. Rolles Møllevej 1, 6640 Lunderskov**
   - **8.6. Skovgårdsvej 7, 6500 Vojens (Hammelev 1)**
   - **8.7. Industrivej 4, 6580 Vamdrup**
   - **8.8. Fundervej 24, 7442 Engesvang**
   - **8.9. Hårup Bygade 23, 8600 Silkeborg**
   - **8.10. Vinkelvej 3, 6600 Vejen**
   - **8.11. Drosselvej 2, 6640 Lunderskov**
   - **8.12. Fabriksvej 5, 6640 Lunderskov**
   - **8.13. Jupitervej 6, 6000 Kolding**
   - **8.14. Foreløbig konklusion på det kemiske arbejdsmiljø på LM Wind Power**

9. **Anmeldelse og anerkendelse af arbejdsskader vedrørende LM Wind Power**
   - **9.1. Indledning**
   - **9.2. Antallet og fordelingen af anmeldte arbejdsskader fra LM Wind Power**
   - **9.3. Sagsbehandling i relation til sygdomme som mulig følge af styren**
   - **9.4. Vedrørende spørgsmålet om eventuel underanmeldelse**
   - **9.5. Hvad gøres der for at rette op på en eventuel underanmeldelse vedrørende den konkrete virksomhed**
   - **9.6. Hvordan foregår sagsbehandlingen af disse sager**
   - **9.7. Hvordan vil der blive fulgt op på om der er eventuelle langtidsvirkninger af styren**
   - **9.8. Foreløbig konklusion på arbejdsskader vedrørende LM Wind Power**

1. Baggrund for redegørelsen

Berlingske Tidende og JyskeVestkysten bragte søndag den 20. februar 2011 flere artikler om arbejdsmiljøet hos LM Wind Power. Artiklerne er senere løbende fulgt op.

Det fremgik af artiklerne, at adskillige medarbejdere i årene 2001 - 2009 var udsat for styren under arbejdet med at fremstille vindmøllevinger. Tidligere medarbejdere udtalte, at det var almindeligt udbredt med symptomer og gener så som hovedpine, svimmelhed, hukommelsestab, åndenød, diarré, udslæt og bylder.

Ifølge artiklerne viste tilsynsdokumenter, at Arbejdstilsynet siden 1995 havde afgivet 35 påbud til virksomheden vedrørende det kemiske arbejdsmiljø, heraf 7 påbud i 2010, at overtrædelser af arbejdsmiljøloven havde ført til 6 bøder, i et tilfælde på 140.000 kr., og at virksomheden havde fået en rød smiley

Endelig viste dokumenter fra Arbejdsskadestyrelsen, at Arbejdsskadestyrelsen i perioden 1995 – 2009 havde modtaget 859 anmeldelser om arbejdsulykker og sygdomme fra ansatte, hvoraf 371 sager var blevet anerkendt. Kun en mindre del af sagerne vedrørte dog styren.

Beskæftigelsesminister Inger Støjberg bad den 21. februar 2011 Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen om, at der blev udarbejdet en samlet redegørelse om sagen til Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg.

Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg har den 21. februar 2011 stillet spørgsmål nr. 281 (AMU alm. del). Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Torben Hansen (S).

Herudover har Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg den 21. februar 2011 stillet spørgsmål nr. 282 – 287 (AMU alm. del). Spørgsmålene er stillet efter ønske fra Line Barfod (EL).

Ministerens svar på disse spørgsmål er sendt til Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg samtidigt med denne redegørelse.

2. Afgrænsning af redegørelsen

Redegørelsen dækker perioden 1. januar 2000- 31. december 2010. I redegørelsen er der fokuseret på mulige kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger, der kan relateres til den vindmølleproduktion, hvor der anvendes styren. Redegørelsen omfatter ikke øvrige arbejdsmiljøforhold. I undersøgelsen indgår Arbejdstilsynets tilsynsdokumenter, som kan henføres til 13 LM Wind Power afdelinger. I denne redegørelse indgår udelukkende virksomheder, som er registreret under LM Wind Power. Arbejdstilsynet afdækker, om der er andre arbejdsgivere, der har drevet virksomhed på LM Wind Power, som skal indgå i forbindelse med en senere redegørelse om mulige kemiske påvirkninger fra vindmølleproduktionen. Arbejdstilsynet har umiddelbar adgang til tilsynsdokumenter i eget elektronisk journalsystem for perioden 2000 -2010. Tilsynsdokumenter fra før 2000 opbevares og skal rekvireres hos Landsarkiverne. Det har derfor ikke været muligt at foretage en

umiddelbar undersøgelse på baggrund af tilsynsdokumenter for perioden før 2000. Det forventes, at der vil gå nogen tid, før alle tilsynsdokumenter, der kan relateres til LM Wind Power virksomheders kemiske arbejdsmiljø de sidste 30 år, er fremskaffet og gennemgået.

Redegørelsen omfatter derudover en gennemgang og analyse af anmeldte arbejdsskader til Arbejdsskadestyrelsen relateret til LM Wind Power, samt det kommende arbejde omkring behandling af eventuelle nye anmeldelser af arbejdsskader relateret til styren.

Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg vil snarest modtage en redegørelse om det kemiske arbejdsmiljø og anmeldelse og anerkendelse af arbejdsskader på LM Wind Power virksomheder for perioden 1. januar 1995 – 31. december 1999. Endvidere modtager Arbejdsmarkedsudvalget på et senere tidspunkt en redegørelse for tilsynet med det kemiske arbejdsmiljø og anmeldelse og anerkendelse af arbejdsskader på LM Wind Power afdelinger for perioden 1. januar 1978 – 31. december 1994.

3. Sammenfatning og konklusion

Beskæftigelsesministeren har den 21. februar 2011 på baggrund af artikler i Berlingske Tidende og JyskeVestkysten den 20. februar 2011 om det kemiske arbejdsmiljø på LM Wind Power bedt Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen om at udarbejde en redegørelse til Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg.

I redegørelsen, der dækker perioden 2000 til og med 2010 beskrives bl.a. følgende:

- Mulige farer for sundhed forbundet med polyesterstøbning
- Arbejdstilsynets tilsyn på LM Wind Power virksomheder
- Anmeldelse og anerkendelse af arbejdsskader for personer, der har arbejdet på LM Wind Power virksomheder.

Ifølge arbejdsmiljølovgivningen har arbejdsgiveren ansvaret for arbejdsmiljøet på virksomheden. Arbejdsgiveren har pligt til at sørge for, at arbejdsforholdene er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarlige. Arbejdsgiveren skal sørge for, at der føres effektivt tilsyn med arbejdet, og gøre de ansatte bekendt med de ulykkes og sundhedsfarer, der er forbundet med arbejdet. Arbejdsgiveren skal også sørge for, at de ansatte får den nødvendige oplæring og instruktion, så arbejdet kan udføres farefrit.

Denne redegørelse er baseret på en gennemgang af de dokumenter, som er i Arbejdstilsynets elektroniske journalsystem, og som kan tilknyttes 13 LM Wind Power virksomheder samt på en gennemgang af de anmeldelser og anerkendelse af arbejdsskader, som Arbejdsskadestyrelsen har i egne registreringer.

Der er i redegørelsen taget udgangspunkt i 13 LM Wind Power virksomheder for perioden 2000-2010.

De 13 afdelinger er placeret på følgende adresser:

1) Lysbjergvej 8, 6500 Vojens
2) Danmarksgade 20, 6500 Vojens
3) Aage Skouboes Vej 2, 6640 Lunderskov

4) Vingen 1, 6640 Lunderskov
5) Rolles Møllevej 1, 6640 Lunderskov
6) Skovgårdsvej 7, 6500 Vojens (Hammelev 1)
7) Industrivej 4, 6580 Vamdrup
8) Fundervej 24, 7442 Engesvang
9) Hårup Bygade 23, 8600 Silkeborg
10) Vinkelvej 3, 6600 Vejen
11) Drosselvej 2, 6640 Lunderskov
12) Fabriksvej 5, 6640 Lunderskov
13) Jupitervej 6, 6000 Kolding

Gennemgangen af tilsynsdokumenter fra ovennævnte virksomheder viser, at Arbejdstilsynet har foretaget tilsynsbesøg og udført kontrol og vejledning i overensstemmelse med arbejdsmiljølovgivningen.

Der er på flere af virksomhederne konstateret kemiske arbejdsmiljøproblemer, hvilket viser, at virksomheden ikke i fuldt omfang har levet op til sit arbejdsgiveransvar om sikring af et sikkert og sundt arbejdsmiljø. Dette har medført, at Arbejdstilsynet har foretaget i alt 52 reaktioner i form af 31 påbud, 10 afgørelser om væsentlige problemer samt 11 vejledninger i relation til de kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger, der er knyttet til polyesterstøbning af vinger. Herudover har Arbejdstilsynet i flere omgange indstillet virksomheden til politiet til straf for overtrædelse af arbejdsmiljøloven. Dette resulterede i bøder på henholdsvis 30.000 kr., 62.500 kr. samt 140.000 kr. for styrenrelaterede forhold.

Arbejdsskadestyrelsen har i perioden fra 2000 til 2010 identificeret i alt 786 anmeldelser af arbejdsskader vedrørende LM Wind Power.

Anmeldelserne fordeler sig med 323 erhvervssygdomssager og 463 ulykkestilfælde.

Ud af de 323 anmeldte tilfælde om mulige erhvervssygdomme er 51 tilfælde anerkendt som arbejdsskader. 261 sager er afvist, og 11 er under behandling i Arbejdsskadestyrelsen.

Konklusion
Som det fremgår af redegørelsen, har der været ført tilsyn med de 13 LM Wind Power virksomheder i overensstemmelse med arbejdsmiljølovgivningen.

Ligeledes har der gennem perioden været anmeldt erhvervsbetingede sygdomme knyttet til det kemiske arbejdsmiljø.

Ud fra de foreliggende oplysninger ser det dog ud til, at personer, der har arbejdet på LM Wind Power primært har pådraget sig skader relateret til ulykker og ergonomiske belastninger.

På baggrund af de indtil nu anmeldte skader kan der ikke ses et markant antal af skader med langtidsvirkninger såsom kræft og hjerneskader knyttet til udsættelse for styren. Dette billede kan ændre sig hvis det viser sig, at disse sager ikke er blevet anmeldt, men nu muligvis vil blive anmeldt.

Beskæftigelsesminister Inger Støjberg har således taget kontakt til relevante faglige organisationer og LM Wind Power med henblik på at få kontakt til nuværende og tidligere ansatte på LM-virksomhederne, og personer, der har arbejdet på LM- virksomhederne. Såfremt de har en formodning om, at de kan være blevet syge af arbejdet med styren, vil de blive opfordret til at anmelde en arbejdsskadesag til Arbejdsskadestyrelsen.

Beskæftigelsesminister Inger Støjberg har endvidere anmodet Arbejdsskadestyrelsen om, at disse

anmeldelser vil blive behandlet i en særlig taskforce med henblik på en samlet og koordineret sagsbehandling vedr. anmeldelser om styren.

4. LM Wind Power

LM Wind Power, tidligere LM Glasfiber A/S, er en større international virksomhed, der leverer komponenter til vindmølleindustrien.

Virksomheden beskæftiger sig med fremstilling af vinger og forme til vinger, bremseproduktion samt service og logistik. LM Wind Power har fremstillet vindmøllevinger i over 30 år og forme til vinger i over 20 år.

Vinger og forme produceres ved støbning i glasfiberarmeret polyester.

Virksomheden har hovedkvarter i Kolding og har fortsat vindmøllevingeproduktion på enkelte steder i Danmark. LM Wind Power har også fabrikker placeret i Canada, USA, Spanien, Polen, Indien og Kina. Virksomheden har ca. 4.500 medarbejdere ansat globalt.

5. Mulige farer for sundhed ved polyesterstøbning og betingelser for anerkendelse af arbejdsskader relateret hertil

5.1. Indledning

Nedenfor gennemgås de sundhedsmæssige farer forbundet med arbejde med forskellige kemiske stoffer, som typisk anvendes på virksomheder, der foretager polyesterstøbning af vindmøllevinger. Polyesteren indeholder normalt op til 25 – 50 procent styren. Andre stoffer som typisk anvendes på sådanne virksomheder er butanonperoxid som hærder i polyesteren og acetone som rengøringsmiddel til værktøjer i forbindelse med støbning. Herudover anvendes glasfibre til armering af polyesterplast og under skæring af polyesterplast opstår glasfiberstøv.

Under hvert stof m.v. er de mulige farer gennemgået ud fra en arbejdsmiljømæssig vinkel. Efter arbejdsmiljøloven tages der udgangspunkt i, at virksomhederne skal sikre et sikkert og sundt arbejdsmiljø for de ansatte, herunder træffe foranstaltninger, der forhindrer at de udsatte kan risikere at blive udsat for farlige kemiske stoffer.

Samtidigt er der under hvert stof m.v. angivet, hvornår betingelserne for anerkendelse af en arbejdsskade er til stede. Arbejdsskadesikringsloven har et erstatningsretligt sigte, hvilket indebærer, at der skal påvises en sikker årsagssammenhæng mellem den pågældende påvirkning på arbejdspladsen og den konkrete sygdom, som den enkelte har udviklet. Endvidere vil nogle tilfælde være at betragte som en ulykke, som for eksempel en akut forgiftning, og kan anerkendes efter reglerne for anerkendelse af ulykker.

5.2. Styren

Mulige sundhedsfarer
Styren er et flygtigt, brandfarligt, sundhedsskadeligt og lokalirriterende organisk opløsningsmiddel, som findes i top- eller gelcoat og præpolymeriseret polyester. Styren optages i kroppen ved indånding og gennem mavetarmkanal og hud.

Styren virker irriterende på hud, øjne og slimhinder og er farligt ved indånding med risiko for påvirkning af det centrale og perifere nervesystem. Symptomerne er hovedpine, træthed, svimmelhed, muskelsvaghed, koncentrationsbesvær og ildebefindende. Efter længere tids påvirkning forekommer kroniske skader på centralnervesystem (glemsomhed, koncentrationsbesvær, unormal træthed, søvnbesvær og øget irritabilitet) og det perifere nervesystem (nedsat følesans i arme og ben). Styren kan i kombination med støj og ethanol give varige høreskader.

Styren er af WHO's kræftforskningscenter klassificeret som mutagent og muligt kræftfremkaldende hos mennesker (gruppe 2B) med lymfekræft og leukæmi. Derfor er det på Arbejdstilsynets liste over stoffer, der anses for at være kræftfremkaldende, og dermed omfattet af kræftbekendtgørelsen. På arbejdstilsynets grænseværdiliste optræder styren som hudgennemtrængende og kræftfremkaldende med en loftværdi på 25 ppm.

Styren er tidligere vurderet som reproduktionsskadeligt ved middeldosering med bl.a. misdannelser på fostrets centralnervesystem og øget risiko for abort. Senere undersøgelser har dog ikke vist nogen klar sammenhæng mellem styreneksponering og abort.

Anerkendelse af erhvervsbetingede sygdomme
Arbejdsskadestyrelsen kan anerkende toksiske hjerneskader og nyreskader, der er opstået efter udsættelse for styren efter fortegnelsen over erhvervssygdomme.

Endvidere kan eksem efter udsættelse for opløsningsmidler, herunder styren, anerkendes efter fortegnelsen.

Endelig kan styren give skader på slimhinderne i luftvejene (øjne, næse, svælg og luftvejene), mens der ingen kendt årsagssammenhæng er mellem udsættelse for styren og astma, bronkitis eller nogen andre former for lungesygdomme.

Styren er, som ovenfor nævnt, på Arbejdsdtilsynets liste over stoffer, der mistænkes for at være kræftfremkaldende (blodkræft og/eller lymfekræft), da det er optaget på IARCs liste (International Agency for Research on Cancer) (gruppe 2B).

Blandt andet fordi klassificeringen af risikoen for disse kræftformer baserer sig på dyreeksperimentelle forsøg og celleforsøg, er disse kræftformer efter udsættelse for styren ikke optaget på fortegnelsen over erhvervssygdomme. Blodkræft og/eller lymfekræft kan derfor kun anerkendes efter forelæggelse for Erhvervssygdomsudvalget.

Skader, som sker på fosteret på grund af moderens arbejde med styren, er ikke optaget på fortegnelsen. Såfremt moderen har været udsat for styren i meget stort omfang (5-10 gange grænseværdien), vil sagen efter en konkret vurdering kunne forelægges for Erhvervssygdomsudvalget for stillingtagen til, om skader på fosteret skyldes moderens udsættelse for styren.

Anerkendelse af arbejdsulykker
Styren kan give akutte forgiftninger eller irritation af slimhinderne. Dette behandles som arbejdsulykker, da disse gener opstår akut til den konkrete episode, hvor den tilskadekomne er udsat for styren i en stor dosis.

Ved akutte forgiftninger kan der ske skader på øjne, næse, svælg og øvre luftveje, mens der ikke

vil ske skader i lungerne.

5.3. Butanonperoxid (MEK-peroxid)

Mulige sundhedsfarer

Butanonperoxid bruges ofte som hærder i polyester til støbning. I ren tilstand er peroxider eksplosive. Stoffet kan optages i kroppen ved indånding, gennem huden og mavetarmkanalen.

Butanonperoxid er ikke på Miljøstyrelsens liste over farlige stoffer, men er af andre klassificeret som ætsende og farligt ved indtagelse. Det virker alvorligt ætsende på hud, øjne og åndedrætsorganer både ved kontakt og påvirkning af dampe. Symptomer efter hudkontakt er svien, blæredannelse, brændende smerte og ætsning. Efter indånding giver det svien og smerter i næse, mund og hals.

Anerkendelse af erhvervsbetingede sygdomme

Butanonperoxid er stærkt irriterende og ætsende stof. Der er ingen kendte skader efter længere tids udsættelse for stoffet, idet skaderne sker akut ved udsættelsen for stoffet.

Stoffet er derfor ikke optaget på fortegnelsen over erhvervssygdomme. Der er ikke kendte langtidsvirkninger efter udsættelse for butanonperoxid, hverken i form af kræftformer eller hjerneskader, hvorfor sygdommene opstået alene efter udsættelse for butanonperoxid ikke vil blive forelagt Erhvervssygdomsudvalget.

Anerkendelse af arbejdsulykker

Skader, der skyldes udsættelse for butanonperoxid, er typisk ætsninger og irritationer af det område, der har været i kontakt med stoffet. Der kan således både være tale om skader på øjne, luftveje, slimhinder og huden. Også lungerne kan tage skade af ætsningerne på grund af udsættelse for butanonperoxid.

Skader af denne art vil kunne anerkendes som arbejdsulykker, når der er dokumenteret en skade på kroppen på grund af udsættelsen for butanonperoxid.

5.4. Acetone

Mulige sundhedsfarer

Acetone bruges til rengøring af værktøj i forbindelse med polyesterstøbning. Acetone kan optages i kroppen ved indånding, gennem huden og mavetarmkanalen.

Acetone er klassificeret som meget brandfarlig, som irriterende for øjne og kan ved gentagen udsættelse give tør og revnet hud. Endvidere kan dampe give sløvhed, svimmelhed og irritation af øjne og luftveje. Større koncentrationer kan forårsage hovedpine, kvalme og opkastning og bevidstløshed. Acetone har en grænseværdi på 250 ppm.

Anerkendelse af erhvervsbetingede sygdomme

Acetone er et organisk opløsningsmiddel, som kan give toksisk hjerneskade og nyreskader efter 5-6 års udsættelse med symptomer på forgiftning (berusethedsfornemmelse, hovedpine eller træthed) i tilknytning til udsættelsen.

Acetone kan ligeledes genere luftvejene og give irritation af øjne, næse, svælg og øvre luftveje, men giver ikke sygdomme i lungerne. Disse gener kan forelægges Erhvervssygdomsudvalget til en konkret vurdering.

Acetone giver tør hud ved kontakt, men ikke eksem. Der er derfor ikke en sygdom, der kan anerkendes, hverken efter fortegnelsen eller som en ulykke.

Der er ingen viden om, at udsættelse for acetone eller andre flygtige opløsningsmidler kan give kræft eller lungeskader.

Anerkendelse af arbejdsulykker
Symptomer på skader som følge af arbejde med acetone kan opstå akut ved udsættelse i større doser. De vil i disse situationer give symptomer i form af irritation af huden, øjne, slimhinder i mund og svælg (øvre luftveje).

Skader af denne art vil kunne anerkendes som arbejdsulykker, når der er dokumenteret en skade på kroppen på grund af udsættelsen for acetone.

5.5. Glasfiber
Mulige sundhedsfarer
Glasfibre, som bruges til armering af polyesterplast, kan gennembore hudens yderste lag og forårsage hudirritation med kløen, rødmen og blæredannelse. Glasuld er klassificeret som muligt kræftfremkaldende og hudirritant. Arbejdstilsynet har en grænseværdi for glasuldsfibre på 1 fiber/cm^3.

Anerkendelse af erhvervsbetingede sygdomme
Der er ingen kendt viden om, at glasfibre giver varige skader i form af kræft eller lungesygdomme og sådanne sygdomme er ikke optaget på fortegnelsen over erhvervssygdomme.
Derimod er det kendt, at glasfibrene kan sætte sig i huden og der forårsage hudirritation.

Anerkendelse af arbejdsulykker
Såfremt arbejdet med glasfibre ikke har oversteget 5 dage, og der er sket en påviselig skade som følge af dette arbejde, vil Arbejdsskadestyrelsen kunne anerkende denne skade som en arbejdsulykke.

5. 6. Støv
Mulige sundhedsfarer
Efter støbning og afformning af polyesterplastemner, skal de skæres og slibes. Herved dannes polyesterstøv med glasfiber, som kan være irriterende og skadeligt for luftvejene. Arbejdstilsynet har to grænseværdier for mineralsk støv. En grænseværdi på 10 mg/m3 af totalstøv, det vil sige den totale mængde støv i et arbejdslokale, og en grænseværdi på 5mg/ m3 respirabelt støv, som er den fraktion af støvet, der kan indåndes gennem næse og luftveje og nå lungerne.

Anerkendelse af erhvervsbetingede sygdomme
Arbejde i uspecifikt støv er kendt for at kunne give bronkitis eller KOL, hvis der er tale om arbejde i betydelige mængder støv og en udsættelse på flere år. Disse sygdomme kan anerkendes efter fortegnelsen. Der er ikke viden om at arbejde i støv kan give andre sygdomme, herunder kræft.

Anerkendelse af arbejdsulykker
Såfremt arbejdet i uspecifikt støv ikke har oversteget 5 dage, og der er sket en påviselig skade som følge af dette arbejde, vil Arbejdsskadestyrelsen kunne anerkende denne skade som en arbejdsulykke.

6. Arbejdsmiljølovgivningen

Formålet med arbejdsmiljøloven er at skabe et sikkert og sundt arbejdsmiljø, og grundlag for, at virksomhederne selv kan løse sikkerheds og sundhedsspørgsmål med vejledning fra arbejdsmarkedets organisationer og vejledning og kontrol fra Arbejdstilsynet.

Arbejdsgiveren har ansvaret for arbejdsmiljøet på virksomheden. Det er arbejdsgiverens pligt at sørge for, at arbejdsforholdene er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarlige. Arbejdsgiveren skal sørge for at der føres effektivt tilsyn med arbejdet, og gøre de ansatte bekendt med de ulykkes og sundhedsfarer, der er forbundet med arbejdet. Arbejdsgiveren skal også sørge for, at de ansatte får den nødvendige oplæring og instruktion, så arbejdet kan udføres farefrit.

Efter lovgivningen må stoffer og materialer med egenskaber, der kan være farlige for de ansatte eller i øvrigt kan forringe sikkerhed og sundhed, kun anvendes ved arbejdsprocesser og -metoder, der effektivt sikrer de ansatte mod ulykker og sygdomme.

Arbejdet i glasfibervirksomheder, herunder vindmølleproduktionsvirksomheder, er generelt reguleret ved Arbejdstilsynets bekendtgørelser om arbejdets udførelse, arbejdsstedets indretning, tekniske hjælpemidler og forskellige bekendtgørelser om stoffer og materialer.

Styren er omfattet af Arbejdstilsynets liste over stoffer, der anses for at være kræftfremkaldende, og er omfattet af særreguleringen i bekendtgørelse om foranstaltninger til forebyggelse af kræftrisikoen ved arbejde med stoffer og materialer (kræftbekendtgørelsen). Styren er anført i grænseværdilisten med en loftværdi på 25 ppm.

Der stilles således særligt strenge krav i arbejdsmiljøreglerne for arbejde med polyesterstøbning, hvor der er risiko for udsættelse for styren.

For polyesterstøbning gælder der bl.a. krav om:

- Afgrænsning og skiltning af arbejdsstedet
- Arbejdsstedet skal være adskilt fra andre arbejdssteder og kun ansatte, hvor arbejdet gør det nødvendigt, har adgang til arbejdsstedet
- Målinger
- Særlig uddannelse
- Anmeldelse til Arbejdstilsynet om ethvert arbejde med styren, herunder overvejelser om substitution af det farlige stof med et andet ikke farligt eller mindre farligt stof eller arbejdsproces

Ved arbejde med polyesterstøbning skal arbejdspladsen indrettes, så den lever op til kravene i bekendtgørelsen om faste arbejdssteders indretning, og desuden svarende til hvad der er god praksis i branchen eller andre brancher. Der lægges særlig vægt på anvendelse af arbejdsprocesser, arbejdsmetoder og værktøj, der udelukker eller begrænser udvikling af dampe og støv m.v. samt sprøjt og stænk. Arbejdspladserne skal være adskilt fra andet arbejde, og der lægges vægt på muligheden for god hygiejne, ligesom der ikke må drikkes eller spises i arbejdslokalerne.

Der skal ved polyesterstøbearbejde bl.a. udføres personbårne målinger af luftens indhold af styren for de medarbejdere, som udfører støbning.

Medarbejdere, der støber eller spartler polyester, skal have en særlig uddannelse godkendt af

Arbejdstilsynet.

Ved arbejde med polyesterstøbning skal virksomheden anmelde arbejdet til Arbejdstilsynet med en beskrivelse af arbejdsgange, processer, substitutionsovervejelser, sikkerhedsforanstaltninger, personlige værnemidler mv. Herudover skal virksomhederne anmelde alle uheld, hvor medarbejdere kan have været udsat for sundhedsfare fra styren, til Arbejdstilsynet.

7. Arbejdstilsynets reaktions- og tilsynsformer

I det følgende gennemgås Arbejdstilsynets reaktionsformer og tilsynsformer i perioden 2000 – 2010.

7.1. Arbejdstilsynets reaktionsformer

Arbejdstilsynet reager på forskellig måde afhængig af arbejdsmiljøproblemets karakter. Arbejdstilsynet træffer afgørelser og vejleder virksomheder om arbejdsmiljø. Der kan peges på følgende afgørelsestyper:

Forbud: Virksomheden får et forbud mod at fortsætte arbejdet, hvis der er overhængende fare for medarbejdernes eller andres sikkerhed og sundhed. Et forbud indebærer, at det pågældende arbejde skal stoppe øjeblikkeligt, og at det ikke må genoptages, før det udføres fuldt forsvarligt.

Strakspåbud: Virksomheden får et strakspåbud, hvis der er tale om et alvorligt arbejdsmiljøproblem eller problemet kan løses straks. Et strakspåbud indebærer, at fejlen skal udbedres med det samme.

Påbud med frist: Et påbud med frist indebærer, at virksomheden skal finde en permanent løsning på problemet inden fristens udløb. I visse tilfælde skal der også iværksættes en midlertidig løsning.

Undersøgelsespåbud: Virksomheden kan få et undersøgelsespåbud, hvis Arbejdstilsynet har konkret mistanke om, at arbejdsmiljøforholdene ikke er sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarlige.

Rådgivningspåbud: Et rådgivningspåbud er et påbud til en virksomhed om at bruge en autoriseret arbejdsmiljørådgiver til at hjælpe med at løse dens arbejdsmiljøproblemer.

Tilbagemelding: En virksomhed, der har fået et påbud med frist, et strakspåbud, et forbud eller har pligt til – inden en frist– at meddele Arbejdstilsynet, hvordan den har løst de arbejdsmiljøproblemer, der har givet anledning til Arbejdstilsynets afgørelse. Arbejdstilsynet vurderer, om virksomhedens tilbagemelding er tilfredsstillende. Er tilbagemeldingen ikke tilfredsstillende, eller har virksomheden ikke meldt tilbage, kommer Arbejdstilsynet normalt på besøg igen.

Administrative bøder: Virksomheden kan få en administrativ bøde, hvis der er grove materielle overtrædelser af klare og alment velkendte områder af arbejdsmiljøloven, eller hvis virksomheden ikke efterkommer et påbud eller lign.

Politianmeldelse: Virksomheden kan blive meldt til politiet, hvis der er tale om en grov overtrædelse af arbejdsmiljøloven eller hvis den ikke retter sig efter Arbejdstilsynets påbud. Politiet kan

efterfølgende rejse tiltale mod virksomheden. Overtrædelse af arbejdsmiljøloven straffes normalt med bøde, men kan teoretisk også medføre frihedsstraf.

”Væsentlige problemer”: En afgørelsesform, som Arbejdstilsynet har benyttet indtil 2005, forud for f.eks. et påbud, til virksomheder, der havde vist vilje og evne til at arbejde med arbejdsmiljø.

7.2. Arbejdstilsynets væsentligste tilsynsformer er:
Screening: Formålet at finde de virksomheder, som har væsentlige arbejdsmiljøproblemer og udtage dem til et grundigere tilsyn – et tilpasset tilsyn.

Tilpasset tilsyn: Formålet er at kontrollere, om virksomhederne lever op til arbejdsmiljøreglerne og at reagere, hvis der er væsentlige arbejdsmiljøproblemer.

Detailtilsyn: Formålet er som hovedregel at kontrollere om virksomheden har efterkommet et påbud eller hvis Arbejdstilsynet har mistanke om at der et alvorligt arbejdsmiljøproblem på en virksomhed.

7.3. Smiley ordningen
Den røde smiley viser, at virksomheden har fået et forbud eller et rådgivningspåbud.

Den gule smiley viser, at virksomheden har fået et strakspåbud, et påbud med frist, en afgørelse om psykisk arbejdsmiljø eller en afgørelse uden påbud.

Den grønne smiley viser, at virksomheden ikke har noget udestående med Arbejdstilsynet, og at virksomheden har orden på sit arbejdsmiljø.

Krone smiley viser, at virksomheden har et anerkendt arbejdsmiljøcertifikat. Virksomheden har altså gjort en særlig indsats for at sikre en høj arbejdsmiljøstandard.

8. Arbejdstilsynets tilsyn med virksomhederne LM Wind Power

8.1. Lysbjergvej 8, 6500 Vojens
Afdelingen blev iflg. CVR-register oprettet den 1. januar 1999 og lukket i 2009. Herefter blev afdelingen startet igen i 2010. Den producerer stadig møllevinger samt udfører reparationer.

Arbejdstilsynet foretog tilsynsbesøg hos virksomheden den 10. september 2001 og afgav to reaktioner om det kemiske arbejdsmiljø, herunder strakspåbud om manglende udsugning af styrenafdampning ved indstøbning af svingningsdæmpere fra polyesteroverflader samt en vejledning om unødig påvirkning af slibearbejder, når der foretages spartelarbejde.
Den 11. september 2001 modtog Arbejdstilsynet LM Glasfibers tilbagemelding på strakspåbudet. Arbejdstilsynet foretog kontrolbesøg den 20. september 2001,hvor løsningen på dette arbejdsmiljøproblem blev accepteret.

Den 7. marts 2002 indstillede Arbejdstilsynet virksomheden til politiet for flere overtrædelser af arbejdsmiljøloven. Overtrædelserne vedrørte polyesterstøbning, bl.a. overtrædelsen der gav anledning til strakspåbudet afgivet ved tilsynsbesøget den 10. september 2001.Sagen omfattede 3 kemiske forhold, og den blev afsluttet med en indenretlig bødevedtagelse på 62.500 kr. i decem-

ber 2002.

Efter tilsynsbesøg af den 17. maj 2002 afgav Arbejdstilsynet et påbud om dokumentationsmåling i forbindelse med polyesterstøbning. Påbuddet blev påklaget af virksomheden. Arbejdsmiljøklagenævnet gav Arbejdstilsynet medhold ved nævnets afgørelse af 21. juni 2004. Virksomheden fremsendte herefter en dokumentationsmålingsrapport den 1. juli 2005. Arbejdstilsynet accepterede dokumentationsmålingerne efter samråd med Arbejdsmiljøinstituttet.

Arbejdstilsynet foretog besigtigelse af virksomheden den 10. december 2004. Efter tilsynsbesøget traf Arbejdstilsynet en afgørelse om væsentlige problemer i forbindelse med støbning ved håndoplæg i slibehal, herunder reparation af bjælker og reparation af hele vinger.

På baggrund af tilsynsbesøg den 15. juni 2005 fremsendte Arbejdstilsynet den 18. november 2005 en tilsynsrapport samt to påbud på de tidligere konstaterede væsentlige problemer, dvs. manglende effektiv ventilation ved reparationsstøbning på møllevinger samt manglende effektiv ventilation ved udvendig overlaminering på møllevinger. Efter en fristforlængelse for efterkommelse af påbuddene melder virksomheden tilbage den 7. juli 2006. Tilbagemeldingen om efterkommelse blev accepteret af Arbejdstilsynet.

Arbejdstilsynet screenede virksomheden den 12. oktober 2005. Dette gav ikke anledning til at udtage virksomheden til tilpasset tilsyn.

Ved tilsynsbesøg den 4. december 2007 afgav Arbejdstilsynet et påbud om at etablere mekanisk ventilation ved polyesterstation i bjælkestøbeafdeling. Dette påbud udløste herudover et rådgivningspåbud. Der blev givet fristforlængelse på påbuddet. Virksomheden indgik aftale med en autoriseret arbejdsmiljørådgiver, og denne fremsendte en redegørelse, der blev modtaget den 23. december 2008. Redegørelsen gav ikke anledning til yderligere bemærkninger fra Arbejdstilsynet.

Arbejdstilsynet afgav efter tilsynsbesøg den 6. maj 2008 virksomheden et strakspåbud om at sikre mod påvirkning fra styrendampe fra åbentstående tromle med gelcoat. Virksomheden meldte tilbage på dette påbud den 16. maj 2008. Tilbagemeldingen på dette påbud blev accepteret af Arbejdstilsynet.

Endvidere gav Arbejdstilsynet i forbindelse med tilsynsbesøget to øvrige påbud. Det ene vedrørte forbedring af ventilationen ved tappesteder på polyesterstationer i en slibehal. Det andet vedrørte udarbejdelse af en ATEX-APV med henblik på at imødegå brand- og eksplosionsfare. De afgivne påbud under dette tilsynsbesøg udløste herudover 3 rådgivningspåbud.
Der blev givet fristforlængelse på de to ovennævnte påbud, dvs. påbud om ATEX-APV og påbud om at forbedre ventilationen ved tappesteder på polyesterstationer i en slibehal. Virksomheden indgik som følge af rådgivningspåbuddene en aftale med en autoriseret arbejdsmiljørådgiver. Arbejdstilsynet modtog herefter en redegørelse fra rådgiveren den 29. juli 2009. Redegørelsen gav ikke anledning til yderligere bemærkninger fra Arbejdstilsynets side.

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med det kemiske arbejdsmiljø på Lysbjergvej 8, 6500 Vojens
Arbejdstilsynet foretog i perioden 2000 – 2010 i alt 47 tilsynsbesøg på denne produktionsenhed. I denne periode afgav Arbejdstilsynet 13 reaktioner, heraf 11 påbud, 1 afgørelse om væsentlige problemer samt 1 vejledning om styrenrelaterede forhold. Arbejdstilsynet indstillede virksomheden til straf om de kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger, der er knyttet til polyesterstøbeprocesserne. Tiltaleindstillingen medførte en indenretlig bødevedtagelse på 62.500 kr. i december 2002.

8.2. Danmarksgade 20, 6500 Vojens

Afdelingen blev ifølge CVR-register oprettet den 16. oktober 2001 og ophørte den 31. december. 2008.

Arbejdstilsynet undersøgte den 6. november 2001 en ulykke, hvor en ansat var kommet til skade i forbindelse med arbejde med produktet "Fiskeri-Rens" (mærket ætsende) ved brug af en hævert til overførsel af midlet fra en tromle til en plastdunk. Arbejdsmiljøproblemet var på undersøgelsestidspunktet løst og udløste ikke i sig selv fremadrettede påbud, men som følge af ulykken blev virksomheden indstillet til en bøde. Indstillingen omfattede tillige to forhold på andre produktionsenheder (se afsnit 8.1 ovenfor). Den samlede bøde på 62.500 blev vedtaget indenretligt den 10. december 2002. Efter tilsynsbesøg den 6. november 2001 afgav Arbejdstilsynet et strakspåbud om brug af åndedrætsværn ved arbejde med produktet "Fiskeri Rens".

Arbejdstilsynet foretog kontrolbesøg den 13. november 2001. Ved tilsynsbesøget blev det konstateret, at åndedrætsværn blev benyttet. Arbejdstilsynet afgav under kontrolbesøget yderligere 3 påbud: påbud om at udarbejde arbejdspladsbrugsanvisninger for produkterne Fiskeri-rens, MDI og Polyol, påbud om etablering af nødbruser i nærheden af tappested og sikring af, at øjenskylleflaske er til stede på vaskepladsen ved brug af midlet Fiskeri-rens samt påbud om at træffe foranstaltninger mod udsættelse for unødig påvirkning fra polyol og MDI. Arbejdstilsynet afgav endvidere en vejledning om udskiftning af dyser. Virksomheden fremsendte tilbagemeldinger på disse påbud, og Arbejdstilsynet anså på baggrund af tilbagemeldingerne problemerne for løst og fandt ikke behov for kontrolbesøg.

Efter tilsynsbesøg den 17. maj 2002 afgav Arbejdstilsynet tre reaktioner: Et påbud om udarbejdelse af en målerapport ved polyesterstøbning, et påbud om at undgå unødig påvirkning fra styrendampe fra vakuumformenes fødetanke med polyester samt en vejledning om etablering af ventilation eller anvendelse af blandeskabe i forbindelse med vakuumstøbning. Påbud om unødig påvirkning fra styrendampe ved fødetanke blev ved ansøgning forlænget til den 1. november 2002. Arbejdstilsynet accepterede virksomhedens tilbagemeldinger på disse påbud.

Ved tilsynsbesøg den 18. september 2002 afgav Arbejdstilsynet vejledning vedrørende rengøringspersonalets unødige udsættelse for styrendampe.

Den 3. marts 2006 foretog Arbejdstilsynet et tilsynsbesøg i afdelingen. Efter dette besøg afgav Arbejdstilsynet en rapport om væsentlige arbejdsmiljøproblemer, der vedrørte forhold om at træffe foranstaltninger således, at virkningen af signalgivning fra alarm(er) om utilstrækkelig udsugning af styrendampe på ventilationsanlæg ikke forringes på grund af uhensigtsmæssig placering af alarmerne eller på grund af et utilstrækkeligt antal alarmer. Virksomheden meldte tilbage den 30. marts 2006.

Arbejdstilsynet foretog et kontrolbesøg i afdelingen den 18. maj 2006.

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med kemisk arbejdsmiljø på Danmarksgade 20, 6500 Vojens

Arbejdstilsynet foretog i perioden 2000-2010 i alt 10 tilsynsbesøg. Arbejdstilsynet afgav 10 reaktioner: 6 påbud, 1 afgørelse om væsentlige problemer og 3 vejledninger om kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger, der er knyttet til polyesterstøbning. Endvidere anmeldte Arbejdstilsynet virksomheden til politiet i forbindelse med en ætsningsulykke. Sagen blev afsluttet med en bøde på 62.500 kr. Bøden omfattede også to andre forhold (se afsnit 8.1 ovenfor).

8.3. Aage Skouboes Vej 2, 6640 Lunderskov

Afdelingen blev ifølge CVR-register oprettet den 1. oktober 2002 og er fortsat aktiv. Der produceres vindmøllevinger.

Arbejdstilsynet gennemførte den 19. september 2003 et tilpasset tilsyn i afdelingen. Besøget gav ikke anledning til reaktioner.

Arbejdstilsynet screenede afdelingen den 25. maj 2005.

Efter et tilsynsbesøg den 18. marts 2010 afgav Arbejdstilsynet 3 strakspåbud og 3 påbud med frister. Det drejer sig om følgende forhold: Ventilationen i slibe / støbe / montagehallen var ikke indrettet således, at den effektivt fjernede styrendampe ved polyesterstøbearbejde, og personer uden åndedrætsværn opholdt sig i eller bevægede sig gennem området. På baggrund af de konstaterede forhold blev der afgivet et påbud om en langsigtet løsning samt to strakspåbud om midlertidige foranstaltninger. De midlertidige foranstaltninger var dels at anvende egnet åndedrætsværn mod styrendampe fra sidemanden, dels at sikre adskillelse af polyesterarbejde i forbindelse med overlaminering, indtil varige foranstaltninger var truffet. Det langsigtede påbud drejede sig om at etablere procesventilation og sikre effektiv adskillelse af arbejdspladser i forbindelse med polyesterstøbearbejde. Dette påbud udløste et rådgiverpåbud. Endvidere var der ikke etableret ventilation ved smøreborde og spande med polyester i forbindelse med overlaminering mv.. Der blev afgivet strakspåbud herom. Påbudet om etablering af ventilation udløste også et påbud om brug af rådgiver. Der manglede endvidere procesventilation ved tappehane og drypbøtter ved polyestertank, opstillet i blanderum. Dette udløste et påbud med frist.

Virksomheden havde ikke foretaget målinger i forbindelse med polyesterstøbning, da der i kontrollen med arbejdsmiljøet indgik måleprogrammer for polyesterstøbning i slibe / finish / montagehal. Dette gav anledning til et undersøgelsespåbud.

Som resultatet af de ovennævnte påbud blev der afgivet 3 rådgivningspåbud, dvs. virksomheden skulle bruge en autoriseret rådgiver til at bistå sig med at løse og forebygge de arbejdsmiljøproblemer, der blev afgivet påbud om.

Virksomheden fremsendte herefter tilbagemeldinger på de tre strakspåbud, påbuddet om procesventilation ved tappehaner og drypbøtter samt indgået aftale med rådgiver. Tilbagemeldingerne blev accepteret af Arbejdstilsynet.

For så vidt angik påbud om at etablere procesventilation og sikre effektiv adskillelse af arbejdspladser i forbindelse med polyesterstøbearbejde samt påbuddet om at sørge for, at der i kontrollen med arbejdsmiljøet indgik måleprogrammer, blev der fra virksomheden modtaget tilbagemelding med beskrivelse af de igangværende renoveringsforanstaltninger. Tilbagemeldingen blev betragtet som ansøgning om fristforlængelse, som blev meddelt den 10. januar 2011.

Ny frist for disse påbud blev fastsat til den 15. maj 2011. Tilsvarende blev der givet fristforlængelse for det tilknyttede rådgiverkrav.

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med det kemiske arbejdsmiljø på Aage Skouboes Vej 2, 6640 Lunderskov
Arbejdstilsynet gennemførte i perioden 2000-2010 i alt 6 tilsynsbesøg i afdelingen. Tilsynet den 18. marts 2010 gav anledning til i alt 9 reaktioner: 6 påbud om kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger i relation til polyesterstøbning samt 3 rådgivningspåbud herom.

8.4. Vingen 1, 6640 Lunderskov
Afdelingen blev ifølge CVR-register oprettet i 1998. Der produceres ikke i afdelingen i dag, men der er et teknologicenter, brandcenter, vindtunnel og prøvestand.

Ved tilsynsbesøg den 8. november 2002 afgav Arbejdstilsynet afgørelse om to væsentlige problemer vedr. hhv. unødig påvirkning fra styren ved afdampning fra VIM doseringsautomat og

afdampning fra gelcoat- og limmaskiner efter brug. Arbejdstilsynet afgav endvidere 3 vejledninger om henholdsvis mærkning af emballage for et akrylatholdigt limprodukt (hudproblematisk), forebyggelse af kontakt med spild af samme produkt samt brug af masker under udhærdningsprocessen for styren.

Virksomheden fremsendte den 3. februar 2003 en handlingsplan, hvoraf det fremgik, at problemerne ville blive løst med en punktudsugning ved spildbakken og placering af gelcoat- og limmaskiner i særskilt ventileret rum efter brug. Planen blev accepteret af Arbejdstilsynet den 5. februar 2003.

Arbejdstilsynet screenede virksomheden den 25. maj 2005. Virksomheden blev ikke udtaget til et tilpasset tilsyn.

Arbejdstilsynet foretog et tilsynsbesøg den 27. september 2006 for undersøgelse af en øjenskadeulykke fra et ætsende stof. I denne anledning afgav Arbejdstilsynet en vejledning om forebyggelse af ætsningsskader ved håndtering af polyesterlim.

De efterfølgende 8 besøg, som blev udført i perioden januar 2007 – februar 2010 gav ikke anledning til reaktioner om kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger, der er knyttet til polyesterstøbning.

Udover de nævnte besøg og reaktioner kan nævnes, at virksomheden i januar 2000 udenretligt vedtog en bøde på 140.000 kr. Bøden vedrørte 4 forhold, hvoraf det ene var en truckulykke i afdelingen. De øvrige 3 forhold er omtalt under afdelingen Rolles Møllevej (se afsnit 8.5, nedenfor).

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med kemisk arbejdsmiljø på Vingen 1, 6640 Lunderskov
Arbejdstilsynet foretog 18 tilsynsbesøg hos virksomheden i perioden 2000-2010. Arbejdstilsynet afgav 6 reaktioner om kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger, henholdsvis 2 afgørelser om væsentlige problemer om luftforurening med styren samt 4 vejledninger herom.

8.5. Rolles Møllevej 1, 6640 Lunderskov
Afdelingen blev ifølge CVR-register oprettet i 1995, og den er stadig aktiv. Indtil 2001 var afdelingen virksomhedens hovedafdeling, og der var samtidig produktion af møllevinger. I 2001 flyttede hovedkontoret til Kolding, men der er stadig lidt aktivitet på adressen, bl.a. er der laboratorieaktiviteter.

Ved besøget den 22. oktober 2002 konstaterede Arbejdstilsynet 2 overtrædelser vedrørende påvirkning af styren. Der var tale om, at den etablerede ventilation ikke var tilstrækkelig effektiv ved to forskellige arbejdsprocesser – håndoplæg og bjælkerum. Arbejdstilsynet reagerede på overtrædelserne med 2 reaktioner i form af en rapport om væsentlige problemer i januar 2003. Virksomheden meldte tilbage med en handlingsplan. Ifølge planen ville håndoplæg blive flyttet til en anden afdeling i april 2003, og ventilationen ved bjælkerum ville være effektiviseret og evalueret i løbet af juli 2003. Planen blev accepteret af Arbejdstilsynet i februar 2003. Virksomheden meddelte i maj 2003, at flytning af håndoplæg var udskudt, men at BST var i gang med at måle på forureningsniveauet. I januar 2004 meddelte virksomheden, at produktionen var flyttet til en anden afdeling med effektiv ventilation. Med hensyn til bjælkerummet meddelte virksomheden i maj 2003, at der var lavet tilpasning af procesventilationen, og at BST var i gang med at lave vejledende målinger. Arbejdstilsynet foretog herefter ikke videre i sagen.

Arbejdstilsynet screenede afdelingen, og dette gav ikke anledning til udtagelse til tilpasset tilsyn.

Udover de nævnte besøg og reaktioner kan nævnes, at virksomheden i januar 2000 udenretligt vedtog en bøde på 140.000 kr. Bøden vedrørte 4 forhold, hvoraf de 3 vedrørte unødige kemiske

påvirkninger, konstateret i denne afdeling i september 1998. Der var tale om manglende efterkommelse af et påbud om effektiv ventilation ved arbejde med styren, manglende brug af friskluftforsynet åndedrætsværn ved påføring af styrenholdig spartelmasse og manglende efterkommelse af påbud vedrørende affedtning med acetone. Det fjerde forhold omfattet af bøden vedrørte en truckulykke i afdelingen Vingen (se under afsnit 8. 4).

***Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med kemisk arbejdsmiljø på* Rolles Møllevej 1, 6640 Lunderskov**
Arbejdstilsynet foretog 2 tilsynsbesøg på virksomheden i perioden 2000-2010. Arbejdstilsynet konstaterede 2 overtrædelser vedrørende manglende effektiv ventilation og afgav på denne baggrund 2 reaktioner i form af 2 afgørelser om væsentlige problemer vedrørende unødig påvirkning af styren. Arbejdstilsynet indstillede endvidere virksomheden til bøde, og sagen blev afsluttet med en udenretlig bødevedtagelse på 140.000 kr.

8.6. Skovgårdsvej 7, 6500 Vojens (Hammelev 1)
Afdelingen blev ifølge CVR-register oprettet i 1995. Af sagsmaterialet fremgår, at Arbejdstilsynet i marts 2003 fik oplyst, at der ikke længere foregik arbejde med polyesterstøbning. Arbejde med polyesterstøbning blev dog genoptaget ca. 2005. Afdelingen blev lukket ned i 2009.

Arbejdstilsynet foretog i januar 2000 et kontrolbesøg vedr. anvendelse af personlige værnemidler i afdelingen. Det blev konstateret, at alle i afdelingen anvendte åndedrætsværn. Der var derfor ikke ved dette besøg grundlag for at afgive påbud.

Ved et tidligere besøg i september 1999 havde Arbejdstilsynet konstateret manglende brug af åndedrætsværn. I april 2000 foretog Arbejdstilsynet derfor politianmeldelse af denne overtrædelse. Sagen om politianmeldelsen blev afsluttet i juli 2000 med en udenretlig bødevedtagelse på 30.000 kr.

Ved et tilsynsbesøg i maj 2002 så Arbejdstilsynet på arbejdet med glasfiberstøbning. Tilsynet gav anledning til et påbud om luftforureningsmålinger til dokumentation af overholdelse af gældende grænseværdier for styren. Påbuddet blev påklaget og ophævet af Arbejdstilsynet efter remonstration. Der blev ikke afgivet nyt påbud, idet arbejdet med polyesterstøbningen i mellemtiden var ophørt.

Ved screeningsbesøg i december 2005 var polyesterstøbningen genoptaget. Virksomheden blev udtaget til tilpasset tilsyn på grund af manglende ventilation til at nedbringe luftforurening med styren ved arbejde med såkaldt ”våd polyester” og ved tappested.

Det tilpassede tilsyn februar 2006 gav ikke anledning til reaktioner, idet der var truffet acceptable foranstaltninger mod luftforureningen med styren i form af ventilation.

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med kemisk arbejdsmiljø på Skovgårdsvej 7, 6500 Vojens (Hammelev 1)
Arbejdstilsynet foretog i perioden 2000 - 2009 i alt 5 tilsynsbesøg og konstaterede 1 overtrædelse vedrørende manglende luftforureningsmålinger knyttet til polyesterstøbning. Der blev afgivet 1 påbud om luftforureningsmåling, som dog blev ophævet i forbindelse med klage. Arbejdstilsynet indstillede virksomheden til straf for manglende brug af åndedrætsværn ved styrenarbejde i afdelingen i 1999. Sagen blev afsluttet med en udenretlig bødevedtagelse på 30.000 kr.

8.7. Industrivej 4, 6580 Vamdrup
Afdelingen blev ifølge CVR-register oprettet i 1999 og ophørte maj 2010. Der blev fremstillet vindmølledele i afdelingen.

Arbejdstilsynet screenede afdelingen ved et tilsynsbesøg den 13. juni 2005. Dette gav ikke anledning til udtagelse til tilpasset tilsyn.

Ved et tilsynsbesøg den 12. marts 2008 afgav Arbejdstilsynet et påbud om at indrette hallen, hvor der blev sprøjtemalet metalstel til møllevinger med kodenummererede produkter, så ventilationen kunne opfylde betingelserne svarende til kravene til en sprøjteboks. Påbuddet blev påklaget af virksomheden til Arbejdsmiljøklagenævnet, som den 1. juli 2009 ophævede Arbejdstilsynets afgørelse, idet nævnet fandt, at størrelsen af stativer til møllevingeformer kunne sidestilles med de i bilag 4 til kodenummerbekendtgørelsen nævnte forhold, hvorfor Arbejdstilsynet ikke kunne kræve, at arbejdet foregik efter kravene for ventilation i en sprøjteboks. Der blev herudover givet en vejledning om at gennemføre en ATEX-APV med det formål af imødegå brand og eksplosionsfare ved brug af acetone til rengøring af limemaskine.

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med kemisk arbejdsmiljø på Industrivej 4, 6580 Vamdrup
Arbejdstilsynet foretog 5 tilsynsbesøg hos virksomheden i perioden 2000-2010. Arbejdstilsynet afgav 2 reaktioner om kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger, der var knyttet til polyesterstøbning. Heraf 1 påbud om indretning af hal, så ventilationen kunne opfylde kravene til indretning af sprøjteboks og 1 vejledning om at gennemføre ATEX-APV.

8.8. Fundervej 24, 7442 Engesvang
Afdelingen blev ifølge CVR-register oprettet i 1998. Der blev produceret store vindmøllevinger. Produktionen stoppede i 2005, hvor afdelingen blev overtaget af en anden virksomhed.

Arbejdstilsynet modtog i januar 2000 en handlingsplan fra virksomheden for ventilationsforbedringer i støbehallen. Dette skete som opfølgning på et tilsynsbesøg, som Arbejdstilsynet foretog på virksomheden den 7. juni 1999 (beskrives nedenfor og medtages her, da sagen rækker ind i 2000).

Under tilsynsbesøget i 1999 konstaterede Arbejdstilsynet, at der i støbehallen lugtede kraftigt af styren. Arbejdstilsynet afgav den 9. juni 1999 et påbud om, at virksomheden skulle foretage personbårne målinger af styren i støbehallen og sende resultaterne til Arbejdstilsynet senest den 1. oktober 1999.

Arbejdstilsynet deltog i november 1999 i et møde hos virksomheden, hvor resultatet af målinger blev drøftet. Arbejdstilsynet vurderede, at der burde foretages forbedringer af ventilationen, herunder etablering af rumventilation og forbedring af procesudsugningen. På mødet blev det aftalt, at virksomheden skulle fremsende en plan for forbedringer af ventilation i støbehallen, senest i januar 2000. Planen skulle også indeholde oplysninger om, hvorledes virksomheden ville sikre de ansatte, indtil forholdene var bragt i orden.

I marts 2000 modtog Arbejdstilsynet en anmeldelse fra virksomheden om, at der inden for det sidste år var sket en væsentlig ændring i produktionsformen, da der nu overvejende foregik vakuumstøbning. Virksomheden havde overvejet substitution, men fandt, at der på daværende tidspunkt ikke var et produkt, der havde de samme fysiske, tekniske og ikke mindst økonomiske egenskaber som glasfiberarmeret polyester. I anmeldelsen oplyste virksomheden også at have forsøgt at erstatte polyester med epoxy-produkter. Forsøget med epoxy gav dog efter virksomhedens vurdering en del arbejdsmiljømæssige problemer på virksomheden. Det forventedes, at hele produktionen af vinger og bjælker ville foregå ved vakuum, og virksomheden mente, at denne metodesubstitution medførte en stor arbejdsmiljømæssig forbedring, også sammenlignet med eventuel produktsubstitution.

Den 20. oktober 2000 søgte virksomheden om godkendelse efter kræftbekendtgørelsen til at anvende methylenchlorid til at afrense lynafledere for hærdet polyester. Det var en ansøgning, der vedrørte virksomhedens afdelinger i Hammelev I, Hammelev II, Engesvang, Hårup, Gesten og Vejen. Ansøgningen blev behandlet centralt i Arbejdstilsynet.

Virksomheden oplyste i brev af 30. oktober 2000, at det ikke var aktuelt at benytte methylenchlorid, da der med succes var forsøgt med et middel, der ikke indeholdt stoffer eller materialer, der var omfattet af godkendelse. Virksomheden søgte derfor godkendelse i tilfælde af, at virksomheden kom i en situation, hvor det eneste, der tilfredsstillende kunne afrense lynafledere, var methylenchlorid.

Arbejdstilsynet sendte afslag på ansøgningen til virksomhedens hovedkontor i Lunderskov (den 22. januar 2001). Afslaget var begrundet med, at det ikke var aktuelt at benytte methylenchlorid, idet et mindre farligt produkt kunne anvendes til afrensningen.

Arbejdstilsynet foretog den 1. november 2000 et tilsynsbesøg på virksomheden.
Arbejdstilsynet traf herefter den 24. november 2000 afgørelser om, at der forelå 3 væsentlige arbejdsmiljøproblemer med personlige værnemidler, håndtering af affald og brug af gel-coat. Disse forhold medførte efter Arbejdstilsynets vurdering risiko for, at de ansatte blev udsat for styren. Arbejdstilsynet traf afgørelse om, at virksomheden ved alle arbejdsprocesser skulle sikre, at de ansatte benyttede tilstrækkelige personlige værnemidler. Der blev henvist til, at virksomheden havde udarbejdet en oversigt over brug af personlige værnemidler ved de enkelte arbejdsopgaver, men at det under besøget blev konstateret, at ikke alle ansatte benyttede de foreskrevne værnemidler, og at ikke alle ansatte var tilstrækkeligt beskyttet mod bl.a. stænk. Endvidere traf Arbejdstilsynet afgørelse om, at virksomheden skulle opbevare og bortskaffe affald fra produktionen i egnede lukkede beholdere samt foretage mærkning heraf. Der blev henvist til, at det blev konstateret, at virksomheden opsamlede affaldet i spande, som efterfølgende blev tømt i en container. Endelig traf Arbejdstilsynet afgørelse om, at virksomheden skulle etablere effektiv udsugning, som hindrede spredning af dampe fra påføring af gelcoat til øvrige ansatte i hallen, som arbejdede med andre processer. Herudover vejledte Arbejdstilsynet virksomheden om forskellige tiltag i forbindelse med udsugning af damp fra blandeborde, om kontrolanordning på procesventilation og om opbevaring af masker.

Den 12. februar 2001 modtog Arbejdstilsynet virksomhedens tilbagemelding på afgørelserne om væsentlige problemer. Vedrørende personlige værnemidler havde virksomheden indskærpet over for de ansatte, at værnemidler skulle bruges efter forskrifterne. Vedrørende håndtering af affald havde virksomheden foretaget forskellige foranstaltninger. Herudover havde virksomheden fået foretaget målinger af styren.

Arbejdstilsynet anmodede den 26. februar 2001 virksomheden om yderligere oplysninger, som virksomheden gav i marts 2001. Herudover gav virksomheden yderligere oplysninger i juni 2001 om, at problemet med håndtering af affald var løst, og at ventilationsanlæg var ændret og forbedret. Virksomheden vedlagde også rapport fra BST Kolding, som havde foretaget vejledende målinger. BST Kolding vurderede, at målingerne var på et tilfredsstillende niveau.

Arbejdstilsynet deltog i august 2001 i et møde hos virksomheden om nye målinger for styren fra BST Kolding. Under mødet blev det oplyst, at Arbejdsmiljøinstituttet også havde foretaget målinger, og resultaterne lå på samme niveau. Arbejdstilsynet accepterede på denne baggrund, at der på daværende tidspunkt ikke blev foretaget yderligere målinger.

Den 27. oktober 2003 foretog Arbejdstilsynet et tilsynsbesøg på virksomheden som opfølgning på det tilpassede tilsyn. Arbejdstilsynet vejledte den 28. oktober 2003 virksomheden om enkelte forhold under renskæring og spild af affald. Arbejdstilsynet konstaterede under besøget, at virksomheden havde ændret de forhold, som blev anført ved tilsynsbesøget i november 2000.

Arbejdstilsynet foretog den 21. april 2005 et screeningbesøg på virksomheden og vurderede, at der ikke umiddelbart var behov for et tilpasset tilsyn på virksomheden.

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med det kemiske arbejdsmiljø på Fundervej 24, 7442 Engesvang
Arbejdstilsynet foretog i perioden 1999 – 2005 i alt 4 tilsynsbesøg hos virksomheden. Arbejdstilsynet afgav 6 reaktioner: 1 påbud (i 1999), 1afgørelse om 3 væsentlige problemer og 2 vejledninger om styrenrelaterede forhold.

8.9. Hårup Bygade 23, 8600 Silkeborg
Afdelingen blev ifølge CVR-register oprettet i januar 1995 og ophørte i juni 2004. Der blev produceret vindmøllevinger med hærdeplasten glasfiberarmeret polyester.

Arbejdstilsynet modtog den 2. juni 2000 en målerapport dateret den 14. april 2000 vedrørende styrenbelastninger i virksomheden. Dette skete som følge af et dokumentationspåbud afgivet den 28. august 1998.

Ifølge målerapporten var grænseværdien for styren overskredet i korttidsmålingerne. Denne grænseværdi er en loftsværdi, hvilket vil sige, at den end ikke kortvarigt (15 min) må overskrides. Korttidsmålingerne viste, at der skulle anvendes åndedrætsværn, som virksomhedens instruks foreskrev. Samtidig med målerapporten modtog Arbejdstilsynet oplysninger om virksomhedens foranstaltninger til nedbringelse af styrenbelastningerne. Arbejdstilsynet vurderede, at de angivne foranstaltninger til nedbringelse af styrenbelastningen var fyldestgørende, idet de kunne opfattes som en totalrenovering af ventilationsfaciliteterne, især kantafsugene på støbeforme.

I juli 2000 fik Arbejdstilsynet et referat tilsendt fra virksomheden vedrørende et møde, der var afholdt mellem ledelsen, sikkerhedsrepræsentanten og fagforeningen vedrørende afgrænsning af arbejdsområder for gravide.

Den 8. august 2000 afholdt Arbejdstilsynet et møde med sikkerhedsorganisationen og de ansatte. Mødet havde to formål. Dels at Arbejdstilsynet på baggrund af de tilsendte målinger indskærpede, at de foreskrevne værnemidler skulle anvendes, dels at gennemgå de almindelige regler omkring gravides arbejde.

Den 5. oktober 2000 var kredschefen og en tilsynsførende på et orienterende besøg i forbindelse med de arbejdsmiljøproblemer, der var på virksomheden.

Den 20. oktober 2000 søgte virksomheden om godkendelse efter kræftbekendtgørelsen til at anvende methylenchlorid til at afrense lynafledere for hærdet polyester. Det var en ansøgning, der vedrørte virksomhedens afdelinger i Hammelev I, Hammelev II, Engesvang, Hårup, Gesten og Vejen (se ovenfor afsnit 8.8).

Arbejdstilsynet foretog den 7. december 2000 et tilsynsbesøg i afdelingen. Arbejdstilsynet noterede sig, at der var følgende væsentlige problemer i virksomhedens arbejdspladsvurdering: støj ved boltepistoler og slibestøv i skære/slibeafdeling. Virksomheden oplyste, at ventilationskapaciteten forventedes forøget senest den 1. april 2001.

Den 9. august 2001 var Arbejdstilsynet på et kontrolbesøg for at følge op på tilsynsbesøget den 7. december 2000 og de væsentlige problemer i virksomhedens arbejdspladsvurdering samt målerapporten og de trufne foranstaltninger. Det blev vurderet til at være tilfredsstillende.

Den 20. december 2001 var Arbejdstilsynet på tilsynsbesøg, idet virksomheden havde anmodet Arbejdstilsynet om at komme, da dele af ventilationsanlægget skulle nedtages som følge af, at produktionen skulle nedtrappes. Arbejdstilsynet fulgte i den forbindelse også op på målerapporten. Arbejdstilsynet havde ingen bemærkninger.

Arbejdstilsynet foretog den 2. april 2003 yderligere tilsynsbesøg på baggrund af en ulykke. Virksomheden oplyste, at afdelingen ikke længere producerede vindmøllevinger.

Arbejdstilsynet fik under et planlagt besøg den 15. april 2005 oplyst, at afdelingen var blevet overtaget af en anden virksomhed.

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med det kemiske arbejdsmiljø på Hårup Bygade 23, 8600 Silkeborg
Arbejdstilsynet foretog i perioden 1998 - 2005, hvor afdelingen blev overtaget af en anden virksomhed, 7 tilsynsbesøg på virksomheden. Arbejdstilsynet afgav 2 reaktioner: 1 dokumentationspåbud (i 1998) om målinger af styren samt 1 afgørelse om væsentlige problemer i december 2000.

8.10. Vinkelvej 3, 6600 Vejen
Afdelingen blev ifølge CVR-register oprettet i 1995 og ophørte i 2004. Der blev arbejdet med polyesterstøbning. Det fremgår af notater i sagen, at støbningen ophørte i december 2002, og at afdelingen blev lukket primo 2003.

I februar 2001 foretog Arbejdstilsynet et tilsynsbesøg i afdelingen og afgav påbud om unødig udsættelse for skadelige dampe fra polyester på grund af manglende udsugning ved palletanke. Virksomheden meldte tilbage på påbuddet i april 2001. Arbejdstilsynet fulgte op ved et kontrolbesøg i september 2001 og et nyt kontrolbesøg i februar 2002. Ved sidstnævnte besøg var forholdene i orden.

Ved de efterfølgende besøg var støbearbejdet ved at ophøre (december 2002), hhv. ophørt (februar 2003).

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med det kemiske arbejdsmiljø på Vinkelvej 3, 6600 Vejen
Arbejdstilsynet foretog i perioden 2000 – 2003 i alt 5 tilsynsbesøg på denne produktionsenhed. I denne periode blev der konstateret 1 overtrædelse vedrørende kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger, der er knyttet til polyesterstøbeprocesserne, og det gav anledning til 1 reaktion i form af et påbud.

8. 11. Drosselvej 2, 6640 Lunderskov
Afdelingen blev ifølge CVR-register oprettet i 1995 og ophørte i 2008. Arbejdstilsynet er ikke bekendt med, om der forekom polyesterstøbning i afdelingen.

Arbejdstilsynet foretog 3 tilsynsbesøg hos virksomheden i perioden 2000 - 2008.

Besøgene gav ikke anledning til reaktioner om kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger knyttet til polyesterstøbeprocesser.

Arbejdstilsynet screenede virksomheden i 2005, og tilsynsbesøget gav ikke anledning til at udtage virksomheden til tilpasset tilsyn.

8. 12. Fabriksvej 5, 6640 Lunderskov
Afdelingen blev ifølge CVR-register oprettet i 1995 og ophørte i 2004. Arbejdstilsynet er ikke bekendt med, om der forekom polyesterstøbning i afdelingen.

Arbejdstilsynet foretog i perioden 2000 – 2004 et besøg i afdelingen i 2003. Besøget gav ikke anledning til reaktioner om kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger knyttet til polyesterstøbeprocesser.

8. 13. Jupitervej 6, 6000 Kolding
Afdelingen blev ifølge CVR-register oprettet i 1995, og det er virksomhedens hovedafdeling. Der

foregår ikke glasfiberproduktion på adressen. Af Arbejdstilsynets register fremgår, at afdelingen frem til 2001 var beliggende på Rolles Møllevej 1, Lunderskov.

Der foregår ikke glasfiberproduktion (polyesterstøbning) i denne afdeling, og der er ikke foretaget tilsynsbesøg, men få møder er afholdt i forbindelse med en generel indsats om ulykker.

8.14. Foreløbig konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med det kemiske arbejdsmiljø på LM Wind Power

Arbejdstilsynet har i perioden 2000 – 2010 foretaget i alt 113 tilsynsbesøg på de 13 LM Wind Power afdelinger. Arbejdstilsynet har givet 52 reaktioner i form af 31 påbud, 10 afgørelser om væsentlige problemer samt 11 vejledninger i relation til de kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger, der er knyttet til polyesterstøbningsprocesser. Herudover har Arbejdstilsynet i flere omgange indstillet virksomheden til politiet til straf for overtrædelse af arbejdsmiljøloven. Dette resulterede i bøder på henholdsvis 30.000 kr., 62.500 kr. samt 140.000 kr. Alle bøderne blev afgivet i relation til kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger, herunder til polyesterstøbning. Én af bøderne vedrørte dog også en truckulykke.

Det kan således foreløbigt konkluderes, at Arbejdstilsynet har ført tilsyn med det kemiske arbejdsmiljø på de 13 LM Wind Power afdelinger i overensstemmelse med arbejdsmiljølovgivningen.

9. Anmeldelse og anerkendelse af arbejdsskader vedrørende LM Wind Power

9.1. Indledning

Arbejdsskadestyrelsen har undersøgt hvor mange sager, der er anmeldt til Arbejdsskadestyrelsen om sygdomme opstået som følge af arbejde for LM Wind Power i perioden fra 1. januar 2000 til 31. december 2010. I opgørelsen over arbejdsskadesager dækker navnet LM Wind Power både over virksomheden i dag og arbejdsskader fra den tidligere virksomhed under navnet LM Glasfiber. Det skal bemærkes, at opgørelsen dækker anmeldelser fra personer, der har været ansat af LM Wind Power. Dertil kan komme anmeldelser fra personer, der har arbejdet på LM Wind Power, men som har været ansat af en anden arbejdsgiver. Denne gruppe af anmeldelser er det ikke som udgangspunkt muligt at identificere.

I 9.2 er der en skematisk oversigt over anmeldelser i relation til årsag og diagnose, samt en oversigt over, hvad der er blevet anerkendt og afvist. Der er angivet afvisninger for både erhvervssygdomme og ulykker. Det primære fokus i redegørelsen er lagt på erhvervssygdommene, da konsekvenserne af udsættelse for opløsningsmidler, herunder styren, typisk vil vise sig på dette område.

Dernæst gennemgås i 9.3 regler og procedurer for sagsbehandling for de specifikke erhvervssygdomme, som kan være aktuelle i relation til styren.

Det skal bemærkes, at erhvervssygdomme kan anerkendes af Arbejdsskadestyrelsen, hvis de er optaget på fortegnelsen over erhvervssygdomme. Styren, der er et opløsningsmiddel, er optaget på denne fortegnelse som en påvirkning, der kan give toksiske hjerneskader, nyreskader og eksem.

Andre sygdomme som følge af udsættelse for styren kan anerkendes efter forelæggelse for Erhvervssygdomsudvalget, som blandt andet består af arbejdsmarkedets parter og medicinsk ekspertise. Udvalget kan indstille sagen til anerkendelse, hvis der har været en ganske særlig arbejdsmæssig påvirkning, der med overvejende sandsynlighed har ført til en sygdom, som ikke står på fortegnelsen.

Endeligt gennemgås i 9.6 hvordan sagsbehandlingen vil blive tilrettelagt fremadrettet i en særligt oprettet taskforce i Arbejdsskadestyrelsen..

Til brug for sagsbehandlingen får sagsbehandlerne i taskforcen et fælles udgangspunkt for deres arbejde i form af en medicinsk funderet rapport om arbejdsforholdene og konsekvenserne af styrenpåvirkninger på LM Wind Power.

9.2. Antallet og fordelingen af anmeldte arbejdsskader fra LM Wind Power

Arbejdsskadestyrelsen har i perioden fra 2000 til 2010 identificeret i alt 786 anmeldelser af arbejdsskader fra personer der har været ansat på LM Wind Power.

Anmeldelserne fordeler sig med 323 erhvervssygdomssager og 463 ulykkestilfælde.

Sager om erhvervssygdomme fordeler sig på følgende diagnoser:
Ud af de 323 anmeldte tilfælde om mulige erhvervssygdomme er 51 tilfælde anerkendt som arbejdsskader. 261 sager er afvist og 11 er under behandling i Arbejdsskadestyrelsen.

Skema 1 – oversigt over fordelingen af 51 anerkendte erhvervssygdomme

Bevægeapparatlidelser	25
Eksemlidelser og hudsygdomme	14
Indeklimagener, astma, rhinitis og allergi	2
Hørelidelser	7
Nervesygdomme og hvide fingre	3

Af de 51 anerkendte sager om erhvervssygdomme relaterer de 16 sig til kemiske påvirkninger (eksemlidelse, hudsygdomme og indeklimagener/astma/rhinitis/allergi).

Dertil kommer, at enkelte hørelidelser muligvis også kan være relateret til styren.

Skema 2 – oversigt over fordelingen af 261 afviste erhvervssygdomme

Bevægeapparatlidelser	186
Eksemlidelser og hudsygdomme	12
Indeklimagener, astma, rhinitis og allergi	8
Hørelidelser	8
Nervesygdomme og hvide fingre	19
Kræft i skjoldbruskkirtlen	1
Kræft i hjernen	1
Kræft i næsen	1
Opløsningsmidler	5
Anden forgiftning	3
Psykisk skade	16
Anden sygdom i skjoldbruskkirtlen	1

Der er afvist i alt 261 sager om erhvervssygdomme. De 31 relaterer sig til udsættelser for kemiske påvirkninger. Det drejer sig om eksemlidelser og hudsygdomme, indeklimagener med videre,

kræft i næse og skjoldbruskkirtel, opløsningsmidler, anden forgiftning og anden sygdom i skjoldbruskkirtlen.

Dertil kommer at enkelte af de afviste hørelidelser muligvis også kan være relateret til styren.

Den anmeldte kræft i hjernen er, efter det oplyste i sagen, ikke relateret til udsættelse for styren.

Begrundelserne for disse afvisninger er, at den anmeldte sygdom enten ikke er konstateret eller at der ikke er årsagssammenhæng mellem de arbejdsmæssige påvirkninger og udviklingen af sygdommen. I 6 af sagerne har tilskadekomne ikke svaret på styrelsens henvendelser i sagen, hvorfor den anmeldte sygdom er blevet afvist.

Langt hovedparten af de afviste sygdomme er relateret til ergonomiske belastninger.

De anerkendte sager om ulykker fordeler sig på følgende diagnoser:
Ud af de anmeldte 463 ulykkestilfælde er 292 tilfælde anerkendt af Arbejdsskadestyrelsen som arbejdsulykker efter lov om arbejdsskadesikring. Af de 3 nævnte forgiftningsskader er 2 relateret til kemiske påvirkninger, den sidste er forgiftning i forbindelse med indtagelse af fødevarer.

Skema 3 – oversigt over fordelingen af 292 anerkendte ulykker

Forstuvning, bløddels- og sårskader	215
Knoglebrug og amputation	38
Hjernerystelse og indre kvæstelser	7
Forbrænding eller forfrysning	7
Forgiftning	3
Andre skader, herunder brilleskader og pludselige løfteskader	22

Der er i perioden afvist anerkendelse af 2 skader relaterede til forgiftning.

9.3. Sagsbehandling i relation til sygdomme som mulig følge af styren

Hjerneskader som følge af opløsningsmidler (herunder styren)
Når Arbejdsskadestyrelsen modtager en anmeldelse om mulig hjerneskade som følge af opløsningsmidler, herunder styren, kan styrelsen træffe afgørelse i sagen uden at forelægge sagen for Erhvervssygdomsudvalget.

Vurdering af om, der er opstået hjerneskade på grund af opløsningsmidler vil i den konkrete sag bero på:

- Neurologiske lægeundersøgelser
- Vurdering af omfanget af udsættelsen for opløsningsmidler (herunder styren) i forhold til den konkrete skade
- Vurdering af den tidsmæssige sammenhæng mellem udsættelsen for påvirkningen og symptomernes opståen og omfang
- Vurdering af om sygdommen kan skyldes andre forhold

I alt er der anmeldt 8 sager om formodede hjerneskade efter styren. De er nævnt i skema 2. 5 vedrører opløsningsmidler og 3 vedrører anden forgiftning og de er alle afvist. 4 af sagerne er afvist på grund af tilskadekomnes manglende svar ved behandlingen af sagen. 4 er afvist, enten fordi der ikke var konstateret en toksisk hjerneskade, eller fordi udsættelsen for opløsningsmidler ikke havde et omfang, der kunne begrunde en toksisk hjerneskade. Udsættelsen for opløsningsmidler har ikke haft et sådan omfang, at styrelsen har fundet grundlag for at forelægge disse sager

for Erhvervssygdomsudvalget.

Kræft som følge af styren
Opløsningsmidler kan give toksiske hjerneskader, nyreskader og eksem. Der er dog ikke påvist en sammenhæng mellem opløsningsmidler, herunder styren, og kræft. Derfor er kræft som følge af udsættelse for opløsningsmidler, herunder styren, ikke optaget på erhvervssygdomsfortegnelsen.

Imidlertid er styren af IARC (det internationale kræftforskningsinstitut under FN) under mistanke for at kunne forårsage blodkræft og lymfekræft, men ikke kræft i hjernen, næsen eller skjoldbruskkirtlen.

Sager, hvori styren er oplyst som årsag til blodkræft og lymfekræft, vil derfor blive forelagt for Erhvervssygdomsudvalget, hvis der har været en tilstrækkelig udsættelse for styren.

Et af hovedkriterierne for at blive optaget på erhvervssygdomsfortegnelsen er, hvorvidt den pågældende udsættelse og sygdom er optaget på IARCS liste over kræftfremkaldende stoffer.

Når IARC vurderer ny forskning inden for kræftområdet, sker det efter klassificeringerne:

- sikkert kræftfremkaldende (gruppe 1),
- sandsynligvis kræftfremkaldende (gruppe 2a),
- muligvis kræftfremkaldende (gruppe 2b) og
- sandsynligvis ikke kræftfremkaldende (gruppe 3).

I 2009 er der senest foretaget en udredning med hensyn til kræft som følge af styren. Denne udredning slår fast, at styren ikke står for at blive flyttet fra gruppe 2b til gruppe 2a med den nuværende forskning. Af rapportens konklusion fremgår følgende: "Den eksisterende epidemiologiske evidens støtter ikke en kausal sammenhæng mellem udsættelse for styren og nogen form for kræft hos mennesker".

En eventuel ændring af klassificeringen af styren vil ske ud fra en samlet bedømmelse af:

- kendte mekanismer for udviklingen af denne sygdom
- epidemiologisk evidens
- eksperimentelle dyreforsøg

En samlet vægtning af disse forhold fører til klassificeringen. Det betyder, at det ikke er til at pege på en konkret undersøgelse eller andet, der kan løfte en årsagssammenhæng fra en gruppe til den næste - det er en samlet vurdering af alle tre ovenstående faktorer. Der vil skulle en ny helhedsbedømmelse af forskningen til, der viser en væsentlig bedre dokumentation, før IARC ændrer klassificeringen

Sygdomme, som IARC har klassificeret i gruppe 2b, bliver ikke sat på fortegnelsen, da det er indstillingen fra Erhvervssygdomsudvalget, at resultater der primært er baseret på dyreforsøg ikke giver anledning til optagelse på Erhvervssygdomsfortegnelsen.

Alle anmeldelser, som angiver styren som årsag til kræft, vil imidlertid efter Arbejdsskadestyrelsens retningslinjer blive vurderet med henblik på, om det er relevant at forelægge sagen for Erhvervssygdomsudvalget med henblik på en konkret vurdering af sagen.

Erhvervssygdomsudvalget kan konkret anerkende kræft som følge af styren, hvis man på det foreliggende grundlag finder, at udsættelsen har været så markant, at man i det konkrete tilfælde finder, at der skal ske en anerkendelse. Med andre ord at det er overvejende sandsynligt at påvirk-

ningen på arbejdet har medført sygdommen.

Der er i alt anmeldt 3 sager om kræft, hvoraf de 2 ifølge sagens oplysninger kunne skyldes udsættelse for styren. Ingen af disse er anerkendt. Den ene sag er afvist, fordi der ikke er kendt viden om årsagssammenhæng mellem kræft i skjoldbruskkirtlen og udsættelse for opløsningsmidler, herunder styren. Den anden sag er afvist, fordi kræften i næsen debuterede meget hurtigt efter påvirkningen var påbegyndt, og derfor kunne kræften ikke være forårsaget af styren. Endelig er den anmeldte skade vedrørende kræft i hjernen, efter det oplyste i sagen, ikke relateret til styren.

Sagsbehandling i relation til eksemlidelser og hudsygdomme som følge af kontakt med styren med videre
Når Arbejdsskadestyrelsen modtager en anmeldelse om toksisk eksem blandt andet som følge af kontakt med styren, vil det ikke som udgangspunkt være nødvendigt at forelægge sagen for Erhvervssygdomsudvalget. Det skyldes, at toksisk eksem er nævnt på fortegnelsen over erhvervssygdomme. Denne skade kan dog også opstå som følge af slitage, støv og vand.

Det er ikke muligt præcist at udsondre, hvilke skader der er anmeldt med henvisning til styren eller med henvisning til andre årsager, da det ikke altid angives på anmeldelsen.

Der er i alt anmeldt 26 sager om eksemlidelser og hudsygdomme fra LM Wind Power. Af disse er 14 blevet anerkendt, jf. skema 1. Alle de 14 anerkendte skader relaterer sig til udsættelse for kemiske stoffer af forskellig art som fx epoxy. En enkelt anerkendt skade er relateret til styren.

Sagsbehandling i relation til nyreskader som følge af kontakt med styren
Når Arbejdsskadestyrelsen modtager en anmeldelse om nyreskader som følge af kontakt med styren, vil det ikke som udgangspunkt være nødvendigt at forelægge sagen for Erhvervssygdomsudvalget. Det skyldes, at nyreskader er nævnt på fortegnelsen over erhvervssygdomme.

Der er ikke anmeldt nogen sager om nyreskader fra LM Wind Power.

9.4. Vedrørende spørgsmålet om eventuel underanmeldelse
Som det fremgår af ovenstående, er der indtil nu primært anmeldt hudskader m.v blandt andet på grund af påvirkning fra styren. Der er kun anmeldt ganske få formodede skader med henvisning til langtidsvirkninger af påvirkning fra styren.

Dette kan være fordi, at der reelt ikke har været nogen, der har oplevet langtidsvirkninger på deres helbred på baggrund af styren.

Det kan også være fordi skaderne ikke er blevet anmeldt.

Det er ikke nogen ukendt problemstilling, at det kan være vanskeligt for den enkelte person, og den enkelte praktiserende læge at foretage koblingen mellem udsættelse for forskellige kemikalier og skader, der først optræder efter lang tid. Det gælder i relation til mulige hjerneskader og i særdeleshed i forhold til kræftsygdomme. Det skyldes blandt andet, at mange andre faktorer i relation til arv, miljø og livsstil kan spille ind i forhold til disse sygdomme. Derfor må det antages, at man i ofte i praksis ikke vil have haft mistanke om en eventuel arbejdsskade, og i den situation anmeldes der naturligvis ikke.

Om det er tilfældet i relation til LM Wind Power er det ikke muligt at sige noget om på nuværende tidspunkt.

9.5. Hvad gøres der for at rette op på en eventuel underanmeldelse vedrørende den konkrete virksomhed

Beskæftigelsesminister Inger Støjberg har allerede rettet henvendelse til de relevante faglige organisationer og til LM Wind Power med henblik på at de kan formidle en kontakt til nuværende og tidligere ansatte på virksomheden.

Såfremt nogle af de nuværende og tidligere ansatte har mistanke om, at de kan være blevet syge af udsættelsen for styren eller andre opløsningsmidler, bør de anmelde en formodet arbejdsskade til Arbejdsskadestyrelsen.

De ansatte vil selv kunne anmelde deres formodede arbejdsskade til Arbejdsskadestyrelsen, eller de kan få hjælp til anmeldelse gennem deres egen læge eller fagforening.

Arbejdsskadestyrelsen vil rette henvendelse til de lokale praktiserende læger og deres organisation, for at gøre dem opmærksomme på problemstillingen og forberede dem på eventuelle henvendelser fra borgere, der har arbejdet på LM Wind Power.

Arbejdsskadestyrelsen vil endvidere kontakte de relevante arbejdsmedicinske klinikker og forberede dem på de kommende undersøgelser.

Det skal bemærkes, at omtalen i medierne formentlig allerede har sikret opmærksomhed om problemstillingerne hos mange af de berørte.

9.6. Hvordan foregår sagsbehandlingen af disse sager

For at få så godt en overblik over konsekvenserne af arbejdet med styren, og for at sikre en samlet fælles sagsbehandling af sager fra LM Wind Power, er der i Arbejdsskadestyrelsen blevet nedsat en taskforce, der skal håndtere alle arbejdsskadesager fra virksomheden.

De sager, der vedrører udsættelse for styren, vil blive behandlet i taskforcen. Sager af anden karakter, som eksempelvis ulykker, vil blive behandlet i de sædvanlige teams i Arbejdsskadestyrelsen.

I forbindelse med sagsbehandlingen vil de enkelte borgere få undersøgt, om der er en sammenhæng mellem deres sygdom og udsættelse for styren. Borgerne vil i den forbindelse blive sendt til relevante lægeundersøgelser med henblik på at få udredt hvor meget de har været udsat for styren og få fastlagt, hvad de eventuelt fejler.

9.7. Hvordan vil der blive fulgt op på om der er eventuelle langtidsvirkninger af styren

Til brug for taskforcens arbejde, vil der blive udarbejdet en rapport om arbejdsmiljøforholdene på LM Wind Power og de mulige helbredsskadelige virkninger af udsættelse for styren.

Arbejdsskadestyrelsen vil derudover på baggrund af behandlingen af de anmeldte sager udarbejde en opsamlende analyse, der bygger på den seneste viden om styren, og inddrager erfaringerne fra sagsbehandlingen af anmeldte skader fra LM Wind Power.

Tidspunktet for, hvornår en sådan analyse kan være færdigudarbejdet afhænger blandt andet af, hvor mange anmeldelser Arbejdsskadestyrelsen modtager, og hvornår de modtages. Derefter afhænger det af, hvor mange lægelige undersøgelser, der konkret vil være behov for i relation til den enkelte arbejdsskadesag. Arbejdet vil blive givet høj prioritet og færdiggøres hurtigst muligt.

9.8. Foreløbig konklusion på arbejdsskadesager vedrørende LM Wind Power

Som opgørelsen af antallet og arten af arbejdsskader viser, har der været problemer med såvel ulykkesrisici, ergonomiske og kemiske arbejdsmiljøforhold over årene.

Problemerne med arbejdsmiljøet er også afspejlet i typen af anmeldelser af erhvervsbetingede sygdomme i perioden, hvoraf en del er blevet anerkendt som arbejdsskader.

Samtidig viser redegørelsen, at der løbende er ført tilsyn og at der også løbende er blevet anmeldt og behandlet anmeldelser om erhvervsbetingede sygdomme.

Trods antallet af anmeldelser må det dog på det foreliggende grundlag konkluderes, at hovedproblemet omkring arbejdsmiljøet primært har været ulykker og ergonomiske belastninger.

Der kan endvidere ikke på baggrund af de indtil nu anmeldte skader ses et markant antal af skader med langtidsvirkninger såsom kræft og hjerneskader knyttet til udsættelse for styren. Dette billede kan eventuelt ændre sig såfremt det viser sig, at disse sager ikke er blevet anmeldt, men nu muligvis vil bliver anmeldt på baggrund af beskæftigelsesminister Inger Støjbergs initiativer.